

Міністерство культури, молоді та спорту України
Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 2
від «04» березня 2020 р.

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ БАС-ГІТАРА»
елементарного підрівня початкової мистецької освіти

Київ
2020

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музичний інструмент бас-гітара» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2020. 26 с.

Укладачі:

Д. О. Хижняк – викладач класу гітари та бас-гітари мистецької школи при Комунальному вищому навчальному закладі «Ніжинський коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької»;

Н. Л. Ющенко – викладач класу бандури, завідувач відділу народних інструментів мистецької школи при Комунальному вищому навчальному закладі «Ніжинський коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької», спеціаліст вищої категорії;

О. І. Булгакова – викладач музично-теоретичних дисциплін Комунального вищого навчального закладу «Ніжинський коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької», мистецької школи при Комунальному вищому навчальному закладі «Ніжинський коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Рецензенти:

О. Л. Блінков – викладач електрогітари, бас-гітари, концертмейстер ПЦК «Музичне мистецтво естради» Харківського музичного училища ім. Б. М. Лятошинського, спеціаліст вищої категорії; старший викладач кафедри «Музичне мистецтво естради та джазу» Харківського Національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського;

В. Д. Сологуб – доцент кафедри музичного мистецтва Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, кандидат педагогічних наук; арт-директор Міжнародного фестивалю «Vivat gitara!»;

Є. Ю. Шаршов – викладач класу бас-гітари Школи джазового та естрадного мистецтв Дніпровського району міста Києва, спеціаліст першої категорії.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Мета та завдання нормативного змісту типової навчальної програми з навчальної дисциплін «Музичний інструмент бас-гітара»	4
2. Рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять	6
3. Форми і засоби поточного та підсумкового контролю	7
4. Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання	10
5. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу	11
6. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання	12
7. Список рекомендованої літератури	25

ВСТУП

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент бас-гітара**» (далі – типова навчальна програма) містить загальний нормативний зміст, обсяг та результати навчання учнів початкової мистецької освіти елементарного підрівня музичного мистецького спрямування.

Типова навчальна програма встановлює мету, завдання навчальної дисципліни відповідно до ключових компетентностей, рекомендовані форми організації освітнього процесу, види навчальних занять, методи навчання, форми і засоби поточного та підсумкового контролю, рекомендації щодо його проведення, а також критерії оцінювання рівня досягнень результатів навчання.

Опанування нормативного змісту типової навчальної програми дає можливість здобувачам освіти набути компетентності, визначені типовою освітньою програмою (інструментальні класи, бас-гітара), у своєму повсякденному житті, а також продовжити навчання на наступному середньому (базовому) підрівні початкової мистецької освіти.

Типова навчальна програма орієнтована на здобуття початкової музичної освіти елементарного підрівня здобувачами освіти (учнями) у мистецьких школах (музичних школах, музичних відділеннях шкіл мистецтв), а також може бути використана іншими суб'єктами освітньої діяльності, які реалізують програми позашкільної освіти за мистецьким напрямом.

Типова навчальна програма розрахована на 4 роки: 210 навчальних годин з навантаженням 1 година на тиждень на першому та другому роках навчання (35 годин на рік), з навантаженням 2 години на тиждень на третьому-четвертому роках навчання (70 годин на рік). Рекомендовано на початковому етапі додатково використовувати 1 годину з варіативної частини для індивідуальних уроків для підсилення результатів з фаху «**Музичний інструмент бас-гітара**» або 1 годину з навчальної дисципліни «*Читання нот з листа*».

Нормативний зміст типової навчальної програми розрахований на дітей, які розпочинають навчання в 6-7 років (перший клас початкової загальноосвітньої школи), а також може бути реалізований у навчанні осіб старшого віку (8-9 років), якщо це впливатиме на створення максимально сприятливого середовища для учнів з урахуванням їх віку. У разі навчання осіб, старших за 8-9 років, кількість років навчання для опанування змісту типової навчальної програми може скорочуватись з урахуванням психофізичного розвитку учня/учениці, його/її можливостей, темпу опанування ним/нею нормативного змісту для досягнення результатів навчання, передбачених для четвертого року здобуття освіти на елементарному підрівні. У цьому випадку виклад передбаченого матеріалу ущільнюється шляхом відведення меншої кількості годин на той чи інший модуль типової навчальної програми.

Зміст типової навчальної програми базується на:

досягненнях вітчизняного та зарубіжного гітарного мистецтва, найкращих виконавських традиціях у тісному художньому та технічному зв'язку; сучасних тенденціях музично-освітньої галузі у напрямку гітарного виконавства;

вивченні в органічному синтезі класичної та джазової музики, творів інших стилів, – що є необхідним для більш цілісної підготовки бас-гітариста, сприяє активному сольному та ансамблевому музикуванню, закладає мотивацію до подальшого продовження музичної освіти;

використанні сучасних інтерактивних прийомів навчання, які передбачають застосування музично-комп'ютерних технологій у творчому музикуванні та імпровізації, опрацювання оригінальних обробок і перекладень.

Зміст типової навчальної програми сформований за принципом блочно-модульного навчання, в якому матеріал вивчається тематичними блоками. Блоки будуються у вигляді концентричних кіл, і кожна нова окружність означає нарощування знань, нову стадію пізнання. Така організація матеріалу дозволяє пришвидшити розвиток виконавських і теоретичних навичок, формує цілісні знання з дисципліни, зорієнтована на серйозні практичні результати навчання.

Типова навчальна програма є основою для розроблення викладачем *робочої навчальної програми* з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент бас-гітара**», в якій конкретизується: тематика, послідовність викладу навчального матеріалу, комплекс художньо-педагогічних методів, підходів та інструментів, заходи поточного контролю та обсяг годин на опанування учнями змісту кожного навчального року відповідно до їх здібностей і можливостей.

1. Мета та завдання нормативного змісту типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Музичний інструмент бас-гітара»

Мета нормативного змісту типової навчальної програми полягає в ранньому виявленні та розвитку індивідуальних та творчих здібностей учнів, їх образного та асоціативного мислення, фантазії, емоційно-естетичного сприйняття дійсності засобами як індивідуального музикування, так і роботи

в музичному колективі; набутті навичок гри на бас-гітарі; формуванню слухацької та виконавської культури, можливості сприймати образний зміст музики і втілювати його в різних видах музично-творчої діяльності.

Для досягнення цієї мети проводиться робота викладача та учня/учениці за такими напрямками:

формування та розвиток виконавського апарату – засвоєння навичок та прийомів гри на бас-гітарі, формування правильної постави виконавського апарату, робота над логічною аплікатурою правої та лівої рук; самостійний контроль свого виконавського апарату; правильні, природні і зручні рухи, рук в процесі засвоєння нових прийомів гри;

емоційно-образне виконання творів – розвиток художньо-образного мислення, переживання музичних творів; образно вірне відтворення динаміки, агогіки, різноманітних ритмів, артикуляції за визначенням у нотному тексті; формування відчуття точного стильового образу цілої композиції або ансамблевої партії;

розвиток навичок читання нот з листа – формування вміння точно відтворювати на інструменті нотний текст та його стилістичні особливості у звуковидобуванні, динаміці, темпах; формування навичок самостійного аналізу інструктивних складнощів твору; розвиток швидкості, чіткості та рівності під час виконання;

розвиток вміння підбирати на слух – розвиток мелодичного та гармонічного слуху; формування комплексних навичок та вмінь: гра по слуху, транспонування, акомпанування; вміння транспонувати мелодію та басову лінію;

формування музично-теоретичної бази – використання знань, вмінь і навичок з музичної грамоти; знання цифрового позначення акордів під час виконання басового супроводу за літерно-цифровими позначеннями; формування навичок вільної побудови акордів; знання позначень музичних термінів українською, італійською, англійською мовами;

формування самостійності під час домашніх занять – мотивація до самостійного навчання, здатність якісно виконувати навчальні завдання; вміння організації самостійних, домашніх занять; самостійна настройка інструмента; самостійна робота над музичним твором.

Зміст типової навчальної програми включає поєднання елементів традиційних музичних дисциплін (фах, читання нот з листа, клас ансамблю, музична грамота та практичне музикування, бесіди про мистецтво) у процесі формування в учнів компетентностей, віднесених до елементарного підрівня початкової мистецької освіти.

Реалізація змісту навчання передбачає виконання таких **завдань**:

у когнітивній (пізнавальній) сфері – формування нових навичок для розвитку вміння відтворювати нескладні музичні образи шляхом застосування засобів музичної виразності; розвиток образного мислення, уяви, навичок самовираження в інтерпретації творів та відтворенні власних музичних композицій; розвиток стійкої зацікавленості до музичної практики; розширення музичного світогляду;

у ціннісно-мотиваційній сфері – формування мотивації учнів до навчання та творчості в освітньому процесі; формування музичного смаку, потреби та інтересу до виконавства на бас-гітарі; спонукання до стійкого сприйняття загально визнаних мистецьких цінностей; виховання творчої мобільної особистості, здатної до успішної соціальної адаптації; розвиток комунікативних здібностей;

в емоційній сфері – заохочення до емоційного сприйняття творів гітарного мистецтва; розвиток вміння відтворювати музичні твори з відповідними змісту емоційністю та музикальністю; розкриття творчого потенціалу учнів та пробудження їх креативності;

у психомоторній сфері – формування здатності учнів до концентрації уваги; оволодіння ключовими виконавськими навичками гри на бас-гітарі; упорядкування навичок, що сприяють більш стабільному та впевненому сольному та ансамблевому виконанню.

2. Рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять

Освітній процес у межах типової навчальної програми здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю.

Основною формою занять з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент бас-гітара**» є *індивідуальний урок*. Сучасний урок базується на раціональному застосуванні різних методів і прийомів навчання, що є необхідною умовою реалізації навчально-виховної мети, розвитку творчого потенціалу учнів.

Вибір методів і прийомів навчання визначається з урахуванням індивідуальних здібностей учня, його вікових і психофізичних особливостей. Для досягнення поставлених цілей і реалізації завдань навчальної дисципліни використовуються такі *методи*:

мовний (пояснення, розповідь, бесіда, діалог, обговорення, розбір, аналіз музичного матеріалу);

наочний (різні дидактичні матеріали: плакати, аудіо, відео, малюнки, ілюстрації, показ окремих частин і всього твору);

практичний (показ викладачем, робота на інструменті, репетиційні заняття);

демонстрації (метод наслідування);

аналітичний (різні види аналізу музичного тексту);

інтегрований (метод вивчення матеріалу в призмі інших дисциплін).

Також використовуються *форми позакласної роботи*: відвідування музично-театральних вистав (опера, балет, концерти); творча діяльність під керівництвом викладача.

Викладач має право на академічну свободу (свободу викладання, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі), педагогічну ініціативу та розроблення власного/власної

(авторського/авторської) методу / прийому / методики з описом педагогічної проблеми та оригінальних шляхів її вирішення).

Типовою навчальною програмою передбачені щорічно: на першому та другому роках навчання до 6 (шести) резервних годин, що використовуються викладачем для планування різноманітних форм роботи, зокрема, участь у конкурсах, олімпіадах, фестивалях різного рівня; концертно-виконавська практика (виступ у концертах, як професійних, так і аматорських); відвідування музично-театральних вистав (опера, балет, концерти); проєктна та творча діяльність під керівництвом викладача.

3. Форми і засоби поточного та підсумкового контролю

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюються на основі систематичного відстеження їхнього індивідуального розвитку в процесі навчання. Метою контролю є пошук ефективних шляхів для набуття результатів навчання кожним/кожною учнем/ученицею.

Орієнтирами для оцінювання міри ефективності навчального виступу учня/учениці є вимоги до результатів навчання (компетентностей) учнів мистецьких шкіл, що навчаються за типовою освітньою програмою елементарного підрівня початкової мистецької освіти.

Для моніторингу міри ефективності обраних форм та методів навчання, рівня навчальних досягнень учнів здійснюються заходи поточного та підсумкового контролю (оцінювання).

Навчальні досягнення учня/учениці першого-другого років навчання **підлягають вербальному оцінюванню** (вербальна характеристика навчальних досягнень), на третьому-четвертому роках навчання – **як вербальному, так і бальному оцінюванню**.

Кожен з видів контролю успішності учнів має свої цілі, завдання та форми. Оцінки якості знань з дисципліни «Музичний інструмент бас-гітара» охоплює всі види контролю: поточний контроль, підсумковий контроль за рік, підсумковий контроль результатів опанування типової навчальної програми.

Поточний контроль є оцінюванням прогресу учня/учениці, що дає змогу викладачеві відповідним чином адаптувати освітній процес та дозволяє відстежувати особистісний розвиток дитини, хід опанування нею відповідних компетентностей типової навчальної програми та вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію.

Мета **поточного контролю** – виявлення рівня підготовки учня/учениці на певному році навчання відповідно до вивченого матеріалу.

Рекомендованими формами поточного контролю (вибір форм викладач здійснює самостійно) є: модульні контрольні уроки, прослуховування до концертів, звітних та конкурсних заходів (без оцінювання), академічні концерти, заліки, технічні заліки, прослуховування (з оцінюванням).

Модульні контрольні уроки спрямовані на виявлення знань, вмінь, навичок учнів класу за фахом, вони не потребують публічного виконання та концертної готовності: це своєрідна перевірка навичок самостійної роботи

учня/учениці, перевірка технічного росту та ступеня опанування навичок музикування (підбір на слух, транспонування, творча імпровізація). Контрольні модульні уроки плануються за рахунок аудиторного часу, передбаченого на вивчення навчальної дисципліни.

Перевірка технічного рівня виконавського розвитку учня/учениці проводиться у формі поточного контролю в терміни, що є зручними для кожного/кожної учня/учениці.

Академічні концерти та прослуховування передбачають публічне (на сцені) виконання навчальних завдань або їх частини в присутності комісії, батьків, учнів та інших слухачів за тими ж вимогами, що і технічний залік.

Підсумковий річний контроль (перевідний іспит) здійснюється з урахуванням динаміки зростання рівня навчальних досягнень учня/учениці у формі контрольного заходу, на якому перевіряється набуття ключових компетентностей.

Перевідний іспит відбувається наприкінці кожного навчального року і проводиться у формі комплексного контрольного заходу. Музичні твори виконуються напам'ять. Під час оцінювання навчальних досягнень учня/учениці результати навчання другого семестру враховують досягнення учня/учениці за модулями (темами) першого семестру.

<i>Підсумковий річний контроль</i>	<i>Завдання</i>	<i>Форми</i>
	визначення успішності розвитку учня/учениці та засвоєння їм матеріалу декількох модулів на цьому етапі	комплексні контрольні заходи (академічні концерти або іспити), що проводяться наприкінці 1-2 років навчання, містять завдання з фаху і з музичної грамоти та практичного музикування; контрольний захід (академічний концерт або іспит), що проводиться наприкінці 3-го року навчання, включає тільки завдання з фаху (з <i>бальним оцінюванням</i>)

Підсумковий контроль результатів опанування типової навчальної програми «Музичний інструмент бас-гітара» за елементарним підрівнем здійснюється у формі іспиту. Під час підсумкового контролю оцінюються всі компоненти навчального матеріалу: володіння належним рівнем виконавської техніки, відтворення характеру та художнього образу музичного твору із застосуванням визначених засобів музичної виразності, майстерність виконання поставленого завдання на рівні свого віку з врахуванням індивідуальних можливостей кожного/кожної учня/учениці. Оцінювання на завершальному році опанування типової навчальної програми передбачає зіставлення навчальних досягнень учнів з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними типовою освітньою програмою. Виступ учнів оцінює комісія.

Підсумковий контроль результатів опанування типової навчальної програми	Завдання	Форми
	визначення рівня опанування типової навчальної програми навчальної дисципліни	іспит проводиться на четвертому році навчання у вигляді академічного концерту або іспиту з бальним оцінюванням

Під час оцінювання виступу учня/учениці на підсумковому контрольному заході (іспиті) рекомендовано враховувати такі змістові компоненти:

володіння виконавським апаратом та специфічними бас-гітарними прийомами виконання;

виконання музичного твору у відповідності до його стилевих особливостей;

використання засобів музичної виразності у відповідності до змісту музичного твору;

інтонування, єдність темпу, ясність ритмічною пульсації, динамічна різноманітність;

слуховий контроль власного виконання;

технічність виконання, ритмічні навички;

наявність сценічної витримки, артистичність, належний сценічний вигляд.

Зміст і форми поточного та підсумкового контролю

Рік навчання	Програмні вимоги	
	I семестр	II семестр
1	–	<i>Підсумковий контрольний захід:</i> виконує програму з 2-х п'єс напам'ять (одна з них – басовий супровід під фонограму або в ансамблі з викладачем)
2	Виконує на концерті класу, відділу, школи тощо 2-3 твори напам'ять	<i>Підсумковий контрольний захід:</i> виконує 2 п'єси напам'ять (одна з них – басовий супровід під фонограму або в ансамблі з викладачем) або один етюд/твір
3	Виконання 2-3-х різнохарактерних творів на концерті класу, відділу, школи тощо (вибір форм поточного контролю здійснюється викладачем самостійно)	<i>Підсумковий контрольний захід:</i> виконує етюд та 2 п'єси (одна з них – басовий супровід під фонограму або в ансамблі з викладачем) класичного репертуару, джазової, популярної або народної музики
4	Виконання 2-3 різнохарактерних творів на концерті класу, відділу, школи, тощо (вибір форм поточного контролю здійснюється викладачем самостійно)	<i>Підсумковий контрольний захід (іспит) – виконання програми:</i> 1. Етюд (може бути виконаний на технічному заліку). 2. Дві п'єси (одна з них – басовий супровід під фонограму або в ансамблі з викладачем) класичного репертуару, популярної та джазової музики.

4. Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання

Механізм оцінювання результатів навчання має спиратися на актуальні тенденції сучасної педагогіки, зокрема на особистісно орієнтований підхід до учнів для виховання в них цілеспрямованості, бажання подолати труднощі та досягти певних успіхів у набутті компетентностей (знань, умінь та навичок, розуміння, ставлення).

Викладачам під час організації освітнього процесу рекомендується пропонувати для виконання такі навчальні завдання, що допомагають учням максимально розкрити свої здібності і можливості.

Навчальні досягнення учня/учениці першого-другого років навчання підлягають вербальному оцінюванню. Для оцінювання учнів пропонується система з чотирьох рівнів:

- «має значні успіхи» – *високий рівень*;
- «демонструє помітний прогрес» – *достатній рівень*;
- «досягає результату за допомогою викладача» – *середній рівень*;
- «ще потребує уваги і допомоги» – *початковий рівень*.

Нижче наведено рекомендований зразок *Свідоцтва досягнень* з навчальної дисципліни «Музичний інструмент бас-гітара» (для першого-другого років навчання), де ставиться графічна позначка + чи √.

Свідоцтво досягнень з навчальної дисципліни «Музичний інструмент бас-гітара»

Характеристика особистих досягнень учня/учениці	має значні успіхи	демонструє помітний прогрес	досягає результату з допомогою викладача	потребує уваги і допомоги
Виявляє інтерес до навчання, активно та старанно працює на уроці.				
Співпрацює в колективі з іншими учнями, демонструє наявність творчої ініціативи.				
Знає правила поведінки під час мистецьких заходів, спілкується на теми мистецтва в межах типової навчальної програми.				
Демонструє основні історичні знання про інструмент, знає його конструктивні особливості.				
Демонструє розуміння стилю, жанру музичного змісту твору (відповідно до особистого психофізичного рівня).				
Демонструє оволодіння технічними прийомами, характерними для виконавства на бас-гітарі (апояндо, тірандо, слайд, слеп).				
Демонструє навички відтворення основних артикуляційних прийомів <i>non legato</i> , <i>legato</i> , <i>staccato</i> , практичне оволодіння музичними				

засобами виразності (тембр, динаміка, штрихи, темп).				
Самостійно розбирає та вивчає нескладні музичні твори.				
Демонструє знання основ музичної грамоти, навички читання з листа нотних текстів, вміння транспонувати та підбирати на слух.				
Підбирає знайомі мелодії українських народних та популярних пісень.				
Демонструє розуміння основних стилів та жанрів музики.				
Виконує мажорні та мінорні гами в тональностях до п'яти дізів та двох бемолів при ключі, хроматичну гаму в помірному темпі.				
Об'єктивно оцінює результати своєї навчальної діяльності.				

На *третьому-четвертому роках навчання графа оцінювання досягнень* у рекомендованому зразку *Свідоцтва досягнень* доповнюється визначенням балів за 12-ти бальною шкалою. **Бальне оцінювання** передбачає поділ досягнутих результатів на чотири рівня:

Початковий – «потребує уваги і допомоги» – 1-3 бали.

Середній – «досягає результату за допомогою викладача» – 4-6 балів.

Достатній – «демонструє помітний прогрес» – 7-9 балів.

Високий – «має значні успіхи» – 10-12 балів.

Оцінювання на завершальному році опанування типової навчальної програми передбачає зіставлення досягнень учня/учениці з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними типовою освітньою програмою з музичного мистецтва.

5. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу

Для результативного проведення занять з навчальної дисципліни **«Музичний інструмент бас-гітара»** відповідні приміщення (класи) мають бути забезпечені необхідним набором *обов'язкових* матеріально-технічних засобів: музичними інструментами – бас-гітарами; запасними комплектами струн; з'єднуючими кабелями; комбопідсилювачами; навушниками; акустичними колонками; столом, стільцями, шафою; пюпітром для нот; метрономом з тюнером; музичним центром; стендом для наочних посібників, наочними матеріалами, літературою з фаху, методичними зразками та іншими ресурсами згідно з Нормативами матеріально-технічного забезпечення мистецьких шкіл, затверджених наказом Міністерства культури України від 19.06.2014 № 475 (зі змінами).

Додатково рекомендується використовувати технічне оснащення: ноутбук/комп'ютер або планшет (смартфон) з колонкою, бажана також наявність звукового процесора, мікшерного пульта. Цей перелік може бути доповнений залежно від потреб та можливостей мистецької школи.

Клас для занять бас-гітарою повинен відповідати необхідним санітарно-гігієнічним нормам: природна вентиляція, якісне освітлення, комфортний температурний режим, достатньою кількістю електричних розеток. Навчальний клас повинен мати звукову ізоляцію.

6. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання

Розподіл змісту типової навчальної програми за модулями першого року навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Результати навчання	Середня кількість годин (1*/2** год. /тижд.)
<p>Навчальний модуль 1. Ознайомлення із інструментом. Постановка виконавського апарату. Початкові навички гри на бас-гітарі. Формування метроритмічних та музично-слухових уявлень.</p>	<p>Історія інструмента. Ознайомлення із різновидами та будовою бас-гітари. Формування знань з техніки безпеки користування музичною апаратурою. Формування правильної посадки і постановки рук. Формування відчуття метричної пульсації, знання про тривалості звуків, їх співвідношення та графічне позначення. Ознайомлення зі звуковими особливостями та можливостями бас-гітари. Формування навичок виконання прийому «апояндю».</p>	<p>Ознайомлений/а із історичними відомостями про інструмент, знає його будову. Знає принцип дії посилювача та дотримується правил безпеки. Правильно тримає інструмент та демонструє правильну посадку під час гри. Слідкує за вільним, зручним положенням виконавського апарату: знаходить зручні і природні рухи руки, передпліччя, зап'ястка і пальців під час оволодіння прийомами гри. Відтворює жестами, що звучать, метричну пульсацію. Виконує на одній струні ритмічні вправи з різними варіантами поєднань четвертних, восьмих та їх пауз; рахує в голос «та» як чверті, «ті» як восьмі. Робить перші спроби виконання прийому «апояндю» на відкритих струнах, вказівним та середнім пальцями з опорою великого пальця на</p>	<p>8/16</p>

		звукоснімач та на струну. Повторює за викладачем нескладний музичний матеріал на одній-двох відкритих струнах. Виконує на бас-гітарі невелику образно-звукову імпровізацію.	
Навчальний модуль 2. Початкові знання з музичної грамоти. Розшифровка та перенесення нотної графіки на інструмент.	Вивчення понять «нота», «нотний стан», «тон», «півтон», «ключі», «знаки альтерації», «регістр», «октава». Ноти 1-ї та малої октав, літерне позначення нот. Назви октав та їх розташування на бас-гітарі і на фортепіанній клавіатурі. Формування знання строю бас-гітари та вміння зіставляти графічне зображення звуків на нотаносці й струни бас-гітари. Формування знань про позначення пальців (аплікатури) правої руки гітариста в нотах. Розучування по нотному запису простих мелодій. Ознайомлення із музичним розмірами: 2/4 та 3/4. Вивчення понять «такт», «затакт», «сильні та слабкі долі», «тактова риска», «заклучна тактова риска».	Ознайомлений/а із поняттями «нота», «нотний стан», «тон», «півтон», «ключі», «знаки альтерації», «регістр», «октава». Знає назви октав (перша, друга, мала, велика), їх розташування на фортепіанній клавіатурі та на бас-гітарі. Знає назви нот, орієнтується в запису нот 1-ї та малої октав. Знає, що звучання бас-гітари відповідає звукам великої октави на фортепіано. Володіє знаннями про стрій бас-гітари. Розуміє таблицю співвідношення нотного запису і струн бас-гітари. Знає ноти, що відповідають відкритим струнам бас-гітари, та знає їх графічне позначення на нотаносці. Вміє відтворювати елементарний нотний текст на інструменті із правильними метричною пульсацією та ритмічними малюнками (за допомогою викладача) та програти його напам'ять. Розуміє поняття «такт», «тактова риска», «заклучна тактова риска», «розмір». Визначає на слух та акцентує сильні долі під час вивчення музичного тексту в розмірах 2/4 та 3/4.	7/14
Навчальний модуль 3. Розвиток	Вивчення поняття про лад і тональність. Уявлення про ступені ладу і	Знає про виразні можливості мажорного та мінорного ладу,	10/20

<p>ладових музично-слухових уявлень. Початкові навички читання з листа Підготовка до гри в ансамблі.</p>	<p>формування навичок їх артикуляції на інструменті. Формування уміння використовувати систему розпізнавання нот на бас-гітарі по відстані між нотами на струні (тон, півтон). Освоєння грифу бас-гітари в межах першої позиції. Формування навичок читання з листа елементарних нотних текстів. Гра гам: G-dur, C-dur, e-moll, a-moll у межах октави із застосуванням зручних апікатурних варіантів. Вивчення хроматичних гам від «мі» та «ля» у першій позиції в межах однієї октави. Поняття про паузи, їх значення в музиці. Формування техніки глушіння звука на бас-гітарі. Ознайомлення з прийомом «слеп». Поняття про мелодію та акомпанемент. Виконання акомпанементу в ансамблі з викладачем.</p>	<p>тональність, тоніку ступені ладу. Розуміє співвідношення нота-звук-струна та відтворює найпростіший нотний текст на інструменті із попереднім сольфеджуванням. Виконує гами: G-dur, C-dur, e-moll, a-moll, хроматичні гами від «мі», «ля» в одну октаву в межах першої позиції. Дотримується апікатурних правил. Знає графічне позначення пауз (цілої, половинної, чверті, восьмої) та розпізнає їх в нотному тексті під час гри. Координує роботу рук на прикритті струн під час пауз. Грає вправи із прийомом «слеп». Розуміє поняття «мелодія», «акомпанемент», як гармонічний і ритмічний супровід мелодії. Відтворює на інструменті та голосом (в зручній октаві) найпростіші лінії басового супроводу. Інтонує лінію басового супроводу, розуміє ладові тяжіння звуків. Грає супровід у вигляді органного пункту на тоніці або остинатного басу на I і V ступенях в ансамблі із викладачем.</p>	
<p>Навчальний модуль 4. Виконання творів з їх попереднім осмисленням. Навички самостійного слухового контролю в дотриманні метроритму.</p>	<p>Вивчення поняття про музичну форму, будову мелодії (мотив, фраза, речення), цезуру. Вивчення поняття про динаміку. Використання метронома під час гри на бас-гітарі.</p>	<p>Аналізує побудову мелодії та її елементів за допомогою викладача. Відтворює нотний текст у цілому та по структурних елементах (мотив, фраза, речення). Виконує мелодії напам'ять із застосуванням динамічних відтінків у фразуванні. Має початкові навички гри</p>	<p>8/16</p>

		під метроном. Розуміє принцип співвідношення ритмічного малюнку мелодії з пульсуючими метричними одиницями метроному.	
Кількість годин:	33*/66**		
Резервні години:	2/4		
Всього годин:	35/70		

*Зазначені мінімально необхідні результати навчання, що досягаються за 1 годину на тиждень.

**Для більш ефективного навчання на початковому етапі можливо додатково використовувати 1 годину з варіативної частини для підсилення результатів з фаху, яка рекомендована для індивідуальних уроків. Проте результати навчання повинні містити більший об'єм навчального матеріалу.

Очікувані результати першого року навчання:

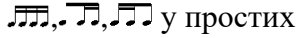
- знає історію, будову та стрій інструмента;
- демонструє правильну посадку за інструментом;
- володіє бас-гітарною аплікатурою;
- вміє самостійно використовувати музичну апаратуру із дотриманням правил техніки безпеки;
- володіє основами нотної грамоти (нотний запис, тривалості, скрипковий і басовий ключі, розмір, метр, ритм, мажор і мінор, тон і півтон тощо);
- розрізняє елементарні музичні побудови (період та його складові);
- вміє зіставляти графічне зображення звуків на нотоносці та струни бас-гітари;
- грає невеликі твори в межах першої позиції;
- має початкові навички гри в ансамблі, виконує простий супровід.

Розподіл змісту типової навчальної програми за модулями другого року навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Результати навчання	Кількість годин (1*/2** год./тижд.)
Навчальний модуль 1. Опанування прийому «тірандо». Робота над звуком.	Опанування нового технічного рівня виконання прийому «апоянд», закріплення відчуттів вільного та зручного положення виконавського апарату. Формування навичок підбору логічної та зручної аплікатури.	Контролює якість та характер звуковидобування. Виконує п'єси і вправи, використовуючи логічну і зручну аплікатуру. Використовує систему октав як опору бачення всього грифу бас-гітари. Розуміє образну роль мелодичної ладової	8/16

	<p>Формування навичок гри інтервалів типовою аплікатурою.</p> <p>Використання прийому «тіррандо» під час гри інтервалами.</p> <p>Формування навичок бачення всього грифу за допомогою системи октав.</p> <p>Формування навичок виразної артикуляції ладових інтонацій (низхідних і висхідних інтервальних інтонацій на ступенях ладу).</p> <p>Формування навичок застосування темпу і динаміки у втіленні художнього задуму твору.</p>	<p>інтонації, виразно її артикулює в мелодії твору та збалансовує силу звука між двома струнами в гармонічному акомпанементі.</p> <p>Застосовує засоби музичної виразності (темп і динаміка) для втілення художнього задуму твору.</p>	
<p>Навчальний модуль 2.</p> <p>Наповнення репертуару різножанровим и творами.</p> <p>Формування відчуття форми.</p> <p>Розвиток дрібної техніки.</p>	<p>Формування навичок виконання творів із урахуванням їх жанрових особливостей. Ознайомлення із жанрами: пісня, танець, марш.</p> <p>Опанування творів у формі періоду та двох періодів.</p> <p>Вивчення принципів розвитку мелодії: повтор, видозмінений повтор (варіювання).</p> <p>Продовження формування навичок сприйняття і відтворення сильних та слабких долей, основних ритмічних тривалостей звуків і пауз у простих розмірах.</p> <p>Практичне опанування ритмічних моделей , , , .</p> <p>Ознайомлення із синкопами.</p>	<p>Знає та розуміє значення жанрових особливостей твору у формуванні його характеру і змісту.</p> <p>Відчуває та артикулює затакти, сильні, акцентовані доли, ритмічні формули з елементами пунктирного ритму (трактує його в марші як підштовхування руху тощо).</p> <p>Визначає на слух та під час попереднього аналізу п'єс, що вивчаються, принципи розвитку мелодії (за допомогою викладача).</p> <p>Грає на інструменті музичний матеріал, розуміє межі форми.</p> <p>Відтворює на інструменті нотний текст із різними комбінаціями простих тривалостей.</p> <p>Вміє розподіляти силу пальців під час виконання сильних і слабких долей.</p> <p>Озвучує голосом (ритмоскладами), рухами (жестами, що звучать), ритмічні малюнки з групами: , , , , .</p> <p>Відтворює їх у вправах на інструменті.</p> <p>Імпровізує ритмічні</p>	7/14

		<p>варіанти гами із використанням вивчених моделей.</p> <p>Відтворює на інструменті мелодії, що в ритмічному малюнку містять групи: у простих розмірах.</p> <p>Виконує партії басового акомпанементу з вивченими ритмоформулами, попередньо відтворюючи їх ритмоскладами та «жестами, що звучать».</p> <p>Знає та розуміє що таке синкопа.</p>	
<p>Навчальний модуль 3.</p> <p>Основні ладові функції.</p> <p>Оволодіння технікою зміни позицій лівої руки.</p> <p>Виконання арпеджіо в акомпанементі.</p> <p>Артикуляція ладо-мелодичних інтонацій.</p>	<p>Формування навичок елементарного аналізу основних ладових функцій мелодичної та басової ліній.</p> <p>Тризвуки головних ступенів (T, S, D).</p> <p>Опанування арпеджіо на звуках головних тризвуків у вивчених тональностях (на розсуд викладача).</p> <p>Формування навичок виконання гам у другій позиції та зі зміною першої і другої позицій, у межах I-VII ладів лівою рукою.</p> <p>Гами F-dur, E-dur – у дві октави, D-dur, h-moll, d-moll, хроматичні гами – в одну октаву.</p> <p>Продовження формування навичок виразної артикуляції на інструменті ладових мелодичних інтонацій (стрибків зі стійких ступенів на стійкі, зі стійких ступенів на нестійкі ступені та навпаки, увідних звуків із розв’язанням).</p> <p>Формування уміння підбору вірної, логічно вибудованої аплікатури правої і лівої рук, що сприяє виразному відтворенню ладових інтонацій і характеру твору в цілому.</p>	<p>Вміє будувати тризвуки головних ступенів у вивчених тональностях, знаходити їх тони в нотному тексті та грати в мелодичному вигляді, створюючи простий супровід до нескладних знайомих мелодій.</p> <p>Грає та сольфеджує вивчені мажорні та паралельні мінорні гами вгору та вниз, у межах першої і другої позицій, I-VII ладах, використовуючи відповідні аплікатурні формули.</p> <p>Відтворює арпеджіо у вивчених тональностях вірною аплікатурою.</p> <p>Робить попередній елементарний аналіз основних ладових функцій мелодичної та басової ліній (за допомогою викладача).</p> <p>Грає та інтонує мелодії, що включають вивчені інтонації та стрибки.</p> <p>Володіє аплікатурними моделями, що є опорними в підборі зручних, природних рухів пальців і рук, для забезпечення якості звуковидобування.</p>	10/20

<p>Навчальний модуль 4. Розвиток творчих навичок: складання та імпровізація простих мелодій, підбір на слух та транспонування.</p>	<p>Формування початкових навичок імпровізації. Секвенція як прийом розвитку мелодії. Створення ритмічного супроводу. Транспонування мелодій. Підбір на слух. Формування навичок імпровізації на основі вивчених інтервалів, інтонацій та головних ступенів мажорного та мінорного ладів.</p>	<p>Розуміє поняття «секвенція». Грає та співає найпростіші діатонічні секвенції в мажорі на основі секундових та терцієвих ходів, по звуках тризвуку в мажорі та мінорі. Виконує ритмічний акомпанемент із застосуванням раніше вивчених ритмічних комбінацій до музики, що грає викладач. Транспонує нескладні мелодії або частину мелодії (фрази, мотиви) у вивчені тональності на секунду вгору чи вниз, співає, грає на інструменті. Підбирає на слух у вивчених тональностях нескладні мелодії та легкі супроводи. Підбирає супровід до мелодій у вигляді тонічної квінти. Імпровізує фрази, речення з використанням вивчених інтервалів, інтонацій, на заданий ритм та/або текст.</p>	<p>8/16</p>
<p>Кількість годин:</p>	<p>33*/66**</p>		
<p>Резервні години:</p>	<p>2/4</p>		
<p>Всього годин:</p>	<p>35/70</p>		

*Зазначені мінімально необхідні результати навчання, що досягаються за 1 годину на тиждень.

**Для більш ефективного навчання на початковому етапі можливо додатково використовувати 1 годину з варіативної частини для підсилення результатів з фаху, яка рекомендована для індивідуальних уроків. Проте результати навчання повинні містити більший об'єм навчального матеріалу.

Очікувані результати другого року навчання:

розрізняє ноти басового та скрипкового ключів (на додаткових лінійках – включно);

контролює виконавський апарат, характер звуковидобування, володіє прийомами «тірандо» та «слеп» під час виконання вправ та п'єс;

застосовує засоби виразності музики (динаміка, темп, ритм) під час реалізації художнього задуму твору;

координує одночасне звуковидобування правої та лівої рук в різних темпах;

демонструє розвиток дрібної техніки (легкість, вправність, впевненість і рухливість пальців);

орієнтується в грифі до VII ладу, знає та використовує позиційну гру; читає з листа простий нотний текст;

знає форму періоду, розрізняє його структурні елементи (мотив, фраза, речення), демонструє відчуття форми під час гри на інструменті;

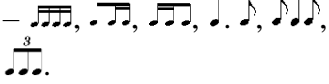
виконує твори класичної, народної, популярної (зокрема з елементами джазу) музики;

відтворює жанрові особливості творів характером звуковедення.

Розподіл змісту типової навчальної програми за модулями третього року навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Результати навчання	Середня кількість годин (2 год. /тижд.)
<p>Навчальний модуль 1. Удосконалення технічних навичок. Розширення опанування грифу бас-гітари до XII ладу.</p>	<p>Удосконалення техніки виконання прийомів «тірандо», «апояндо», «слеп». Формування навичок виконання гам та арпеджіо в тональностях: E- dur, G- dur, A- dur, fis- moll (I-XII лад, 3-тя, 4-та позиції, у межах двох октав різними тривалостями). Формування навичок виразного артикулювання мелодії та складання гармонічних формул акомпанементу в різних видах мінору. Оволодіння прийомами «хамер» та «пул» під час виконання <i>legato</i> у висхідних і низхідних інтонаціях.</p>	<p>Демонструє розуміння та якісне звучання основних прийомів звуковидобування, рухливість і міцність пальців. Визначає у нотному тексті ознаки натурального, гармонічного та мелодичного видів мінору та відтворює характерні звороти з відповідною артикуляцією. Володіє способами виконання <i>legato</i> в артикуляції висхідних і низхідних інтонацій.</p>	<p style="text-align: center;">16</p>
<p>Навчальний модуль 2. Ознайомлення із джазовою музикою. Набуття навичок виконання характерних</p>	<p>Ознайомлення із джазом, як видом музичного мистецтва у загальному виконавському контексті. Формування навичок виконання внутрішньотактових і міжтактових синкоп та тріолей у вивчених</p>	<p>Вміє описати свої враження від джазового твору, що виконує, та зазначити особливості цього стилю. Відтворює ритмічні формули з синкопами, тріолями, ритмоскладами та жестами, що звучать, як окремі ритмічні вправи та у творах .</p>	<p style="text-align: center;">14</p>

ритмів.	розмірах (на прикладі нескладних джазових творів). Формування навичок застосування штриха <i>staccato</i> в артикуляції синкоп. Розвиток навичок елементарного гармонічного аналізу басового акомпанементу (використання понять про головні і побічні тризвуки ладу та їх обернень). Вивчення літерного позначення акордів у гітарних нотах.	Розпізнає тріолі та синкопи в нотному тексті та відтворює нескладний басовий акомпанемент, що містить ці ритмічні групи. Вміє тримати метричний пульс у басовому супроводі мелодії з ритмічними складнощами (нескладні особливі види розподілу тривалостей, синкопи) в ансамблі з викладачем. Знає літерне позначення акордів у гітарних нотах, розташування головних тризвуків на клавіатурі та грифі та вміє побудувати їх у вивчених тональностях. Здійснює елементарний аналіз функцій басової лінії за допомогою викладача.	
Навчальний модуль 3. Поглиблення знань про музичні форми та ладо-тональний план музичних творів класичного, популярного та народного репертуару.	Вивчення понять про прості музичні форми: куплетну форму (на прикладі пісень народної та популярної музики), двочастинну та тричастинну форми (на прикладі творів у жанрах інструментальної мініатюри). Поняття про паралельно-змінний лад (на прикладі українських народних пісень) та однойменні тональності (на прикладі творів популярної музики). Накопичення слухових уявлень через виконання та прослуховування творів. Формування навичок виконання творів у розмірах 6/8 та 3/4 на прикладі пісенно-танцювальних жанрів (за вибором викладача).	Знає про побудову куплетної форми, різновиди простих двочастинної та тричастинної форм. Визначає форму твору та засоби музичної виразності (регістр, лад, ритм, темп, штрихи, динаміка) у творах, що вивчаються (за допомогою викладача). Визначає тональності (паралельні та однойменні) в нотному матеріалі. Розуміє, що зміна ладу у п'єсах пов'язана зі зміною образів. Слідкує за характером звуковидобування та застосовує різні засоби музичної виразності для відтворення відповідного образного змісту п'єс під час їх виконання. Розуміє групування та ритмічні особливості виконання музичних творів у розмірах 6/8 та 3/4. Контролює ритмічний пульс, темп, характер звуковидобування під час виконання п'єс у розмірах 6/8 та 3/4.	20
Навчальний модуль 4.	Формування навичок синхронізації сильних	Здійснює ритмічну імпровізацію на 2-х - 3-х	16

<p>Розвиток творчих навичок: ритмічна імпровізація, підбір на слух, транспонування та складання музичного твору у формі рондо .</p>	<p>метричних долей партій бас-гітари і великого барабану ударної установки (під відповідну фонограму або за можливості під час гри ударника).</p> <p>Формування навичок ритмічної імпровізації супроводу на двох, трьох нотах у вивчених розмірах як у простих ритмах, так і ускладнених – .</p> <p>Формування навичок підбору басового супроводу до вивчених мелодій з використанням I, IV та V ступенів у паралельно-змінному ладі (половинними тривалостями).</p> <p>Формування навичок підбору на слух легких знайомих мелодій.</p> <p>Формування навичок створення варіанту музичної фрази, транспонуючи заданий варіант (2-4 такти) у паралельну тональність.</p> <p>Ознайомлення із формою рондо.</p> <p>Формування навичок складання музичного твору у формі рондо.</p>	<p>струнах, використовуючи прості ритмічні формули в розмірах 2/4, 3/4; 4/4.</p> <p>Підбирає акомпанемент до вивченої мелодії в паралельно-змінному ладі, використовуючи I, IV та V ступені.</p> <p>Створює та виконує другу фразу мелодії в паралельній тональності до вивченої або запропонованої нової фрази.</p> <p>Підбирає на слух нескладні знайомі мелодії, транспонує у вивчені тональності.</p> <p>Трансформує мелодію, змінюючи її тональність на однойменну, визначає вплив ладового контрасту на зміну характеру музики.</p> <p>Визначає на слух та в нотному тексті частини форми рондо, аналізує в них лад, розмір, ритмічні особливості та поєднує їх з характером музики.</p> <p>Складає з готових музичних фрагментів твір у формі рондо, описує характери частин, підбираючи відповідні засоби виразності під час їх виконання на інструменті.</p>	
Кількість годин:	66		
Резервні години:	4		
Всього годин:	70		

Очікувані результати третього року навчання:

- володіє грифом бас-гітари до XII ладу, у межах 3-ї - 4-ї позицій;
- демонструє початкові навички підбору басового супроводу до нескладних знайомих мелодій;
- підбирає на слух нескладні знайомі мелодії, транспонує їх у вивчені тональності;
- демонструє відчуття форми під час гри творів класичної, народної, популярної та джазової музики;

слідкує за характером звуковидобування та застосовує різні засоби музичної виразності для відтворення відповідного образного змісту п'єс під час їх виконання; читає з листа нескладні твори; знає музичні форми: куплетна, двочастинна, тричастинна, рондо; складає з готових музичних фрагментів твір у формі рондо.

Розподіл змісту типової навчальної програми за модулями четвертого року навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Результати навчання	Середня кількість годин (2 год. /тижд.)
<p>Навчальний модуль 1. Удосконалення виконавських навичок. Імпровізація мелодії.</p>	<p>Прийоми звуковидобування на бас-гітарі: апояндо, тірандо, слайд (glissando), слеп. Повторення штрихів (<i>non legato, legato, staccato</i>). Удосконалення навичок виконання джазових творів із ритмічними формулами: пунктир, тріоль, синкопи. Формування навичок виконання ритмічних груп тріолей з паузами. Формування навичок виконання в мажорі та паралельному гармонічному мінорі головних тризвуків та їх обернень у вигляді арпеджіо в межах 4-х позицій. Формування поняття про різновиди гармонічних зворотів (автентичний, плагальний і повний). Читання з листа та транспонування нескладного музичного матеріалу у вивчені тональності. Імпровізація мотивів та фраз.</p>	<p>Виконує прийоми апояндо, тірандо, слайд, слеп; використовує штрихи <i>non legato, legato, staccato</i>. Вміє застосовувати вивчені прийоми та штрихи у творах згідно з образно-виразними вимогами. Технічно відтворює у творах, ритмічному виконанні гам, вправах, підборі знайомих мелодій ритмічні рисунки з пунктирним ритмом, синкопами та тріолями в розмірах 2/4, 3/4, 4/4. Вміє координувати рухи пальців правої руки під час виконання тріольного ритму з паузами (поєднання щипка та прикриття). Виконує у зручних тональностях в межах 4-х позицій арпеджіо головних тризвуків. Розрізняє головні функції ладу, стандартні гармонічні звороти та каданси під час аналізу нотного тексту за допомогою викладача. Читає з листа нескладні твори в дієзних тональностях до 4-х знаків та бемольних до 2-х. Демонструє навички секвенційного транспонування елементів мелодії та гармонічних зворотів. Здійснює короткі імпровізації,</p>	<p>16</p>

		транспонує мелодії в паралельні та однойменні тональності.	
Навчальний модуль 2. Виконання джазових фактурних моделей акомпанементу.	Вивчення поняття про блюз як один з найважливіших жанрів джазу. Вокальний та інструментальний блюз. Формування слухового уявлення про блюзовий лад. Поняття «фактура акомпанементу». Басові фактурні моделі: витримані звуки, ритмічне <i>ostinato</i> , «крокуючий бас». Формування навичок гри джазової басової лінії під фонограму.	Вирізняє на слух блюз, відчуває його настрій, характер, розуміє специфіку звучання. Знає та називає приклади класичних зразків інструментального та вокального блюзу. Впізнає на слух блюзовий лад, його імпровізаційний характер й «рухливе» звучання III, IV і VII ступенів. Визначає в нотному тексті елементи ладу (за допомогою викладача), відтворює їх на інструменті. Демонструє навички виконання басового акомпанементу до джазових мелодій під фонограму. Розрізняє на слух прості мелодичні та гармонічні джазові звороти, знаходить їх в нотному тексті, робить попередній аналіз (за допомогою викладача) та відтворює на інструменті. Розуміє поняття «фактура акомпанементу», знає різні моделі басового акомпанементу.	14
Навчальний модуль 3. Удосконалення навичок виконання джазових ритмів.	Темпи: Grave, Larghetto, Lento, Andante, Moderato, Allegro, Vivace, Presto тощо; Формування навичок виконання груп із шістнадцятими тривалостями (пунктирного ритму ,) в розмірах 3/8, 6/8 на прикладі класичних творів та джазових мініатюр. Формування навичок виконання творів у складних розмірах. Поняття про септакорд, домінантсептакорд (D7) на прикладі зразків	Знає різновиди позначення темпу та характеру виконання. Вітворює мелодії, що містять ритмічні групи із шістнадцятих та пунктирного ритму у розмірах 3/8, 6/8. Знає складні розміри, визначає в нотному тексті та знає особливості їх групування, виконує вправи та твори у цих розмірах. Розуміє поняття «септакорд», будує малий мажорний септакорд у секвенційних зворотах. Визначає D7 на слух та в нотному тексті у творах, що вивчаються.	20

	класичної та сучасної музики.		
Навчальний модуль 4. Ритмічні та мелодичні імпровізації. Підбір гармонічного супроводу.	Ознаки та відмінності мелодій вокального та інструментального типу. Формування навичок акомпанування джазових мелодій в заданих ритмах та створення ритмічних імпровізацій з використанням тріолей та пунктирного ритму. Формування навичок створення гармонічного супроводу мелодії з використанням традиційних гармонічних класичних або джазових зворотів або засобами імпровізації. Формування навичок складання каденцій та мелодичної імпровізації в різних стилях.	Розбирає мелодичну лінію твору (його будову, діапазон, динамічний розвиток, метр, ритм тощо). Розрізняє виразні особливості побудови вокального та інструментального типів мелодій. Відтворює на інструменті твори вокальної та інструментальної природи з урахуванням їх особливостей. Відтворює складні ритмічні моделі на інструменті та жестами, що звучать. Імпровізує басову лінію, ускладнюючи ритмічний малюнок на окремих долях. Вміє підбирати акомпанемент, використовуючи звуки головних тризвуків та їх обернень. Виконує імпровізацію заданого ритму або мелодичного звороту з використанням секвентного руху, вивчених ладових класичних та джазових інтонацій, гармонічних зворотів, зміни ладу тощо.	16
Кількість годин:	66		
Резервні години:	4		
Всього годин:	70		

Очікувані результати четвертого року навчання:

володіє основними прийомами звуковидобування, вміє їх вірно застосовувати на практиці;
контролює якість звука, динаміку, артикуляцію;
володіє музичною термінологією в межах типової навчальної програми;
вміє виконувати твори в характері, що відповідає даному жанру і стилю;
читає з листа та транспонує у вивчені тональності нескладні нотні тексти;
розбирає твори, що виконує, визначає особливості виразних позначень, тональність, форму, жанр, штрихи, динаміку, темп тощо;
володіє навичками підбору, акомпанування та гри в ансамблі;
демонструє сценічну культуру та витримку під час публічного виступу.

7. Список рекомендованої літератури

1. Алмейда Л. Класична гітара в джазі. Київ : Музична Україна, 1987. 56 с.
2. Андреев Ю. Школа игры на бас-гитаре. Москва : Смолин К. О., 2004. 152 с.
3. Ариевич С. Практическое руководство игры на бас-гитаре. Москва : Музыка, 1983. 155 с.
4. Бранд В. Хрестоматия гитариста эстрадного ансамбля. Москва : Музыка, 1988. Вып. 1. 80 с.
5. Бранд В. Хрестоматия гитариста эстрадного ансамбля. Москва : Музыка, 1989. Вып. 2. 80 с.
6. Гитара от блюза до джаз-рока [Ноты] : сборник: Популярные джазовые пьесы / ред., сост. Ю. В. Дмитриевский, ред., сост. С. Н. Колесник, ред., сост. В. А. Манилов. Киев : Музична Україна, 1986. 95 партит. (с.).
7. Джазовые пьесы [Ноты] : для шестиструнной гитары / сост., перелож. В. А. Максименко. Москва : Кифара, 1995. 48 с.
8. Киселев В. 150 американских джазовых тем. Москва : Музыка, 1994. Вып. 1. 105 с.
9. Киселев В. 150 американских джазовых тем. Москва : Музыка, 1994. Вып. 2. 105 с.
10. Кузнецов А. Из практики джазового гитариста. Москва : Accord, 1993. 110 с.
11. Кунин Э. Секреты ритмики в джазе, рок и поп-музыке. Москва : Синкопа, 2001. 56 с.
12. Манилов В. Учись аккомпанировать на гитаре. Изд. 7-е. Киев : ComConPress, 2008. 321 с.
13. Манилов В. А. Джаз в ритме самбы. Киев : Музична Україна, 1989. 127 с.
14. Маркин Ю. Школа джазовой импровизации. Ч. 1. Теоретический курс. Москва : Издатель Михаил Диков, 2008. 130 с.
15. Мастера зарубежной эстрады : произведения для электрогитары. Москва : Музыка, 1983. Вып. 5. 64 с.
16. Молотков В. Джазовая импровизация на шестиструнной гитаре. Киев : Музична Україна, 1983. 110 с.
17. Морген Л. М. Школа-самоучитель игры на бас-гитаре. Москва : Советский композитор, 1983. 106 с.
18. Раков Л. Школа контрабасиста. Москва : Композитор, 2008. 148 с.
19. Симандл Ф. Школа игры на контрабасе. Москва : Музгиз, 1960. 199 с.
20. Симоненко В. С. Мелодии джаза. Антология. Изд. 4, перераб., доп. Киев : Музична Україна, 1984. 319 с.
21. Соболев А. Альбом джазового контрабасиста (бас-гитариста) : учеб. пособ. Москва : Мега-Сервис, 1997.
22. Соболев А. Басовая линия. Аккомпанемент контрабаса и бас-гитары в джазовых и рок-ансамблях. Москва : Кифара, 2002. 128 с.
23. Топоров А. Джаз в ритме самбы. Москва : Топоровъ, 1992. 32 с.

24. Чугунов Ю. Н. Гармония в джазе : учеб.-метод. пособ. для фортепиано. Москва : Советский Композитор, 1988. 152 с.

25. Чугунов Ю. Н. Эволюция гармонического языка джаза. Москва : Муравей, 1997. 170 с.